

Razstava zajema skupno 17 panojev velikega formata, na katerih so v sliki in besedi predstavljeni kačji pastirji Slovenije ter zanimivosti iz njihovega življenja. Splošnemu besedilu o kačjih pastirjih, njihovem razvoju in ogroženosti, sledi kratek pregled družin in rodov kačjih pastirjev Slovenije, podrobnejše razlage te ali one zanimivosti in opisi značilnih življenjskih okolij kačjih pastirjev pa so dodani pri vsaki sliki.

SLIKA 1: Utrinek iz razstave »Kačji pastirji - pisano življenje med vodo in nebom«. Foto: M. Bedjanič

Pa seveda še to. Razstava je v originalni obliki na panojih shranjena pri avtorju in je na voljo za selitev. Če ima kdo izdelan predlog za postavitve kjerkoli v Sloveniji, naj želje javi na e-mail: matjaz_bedjanic@yahoo.com

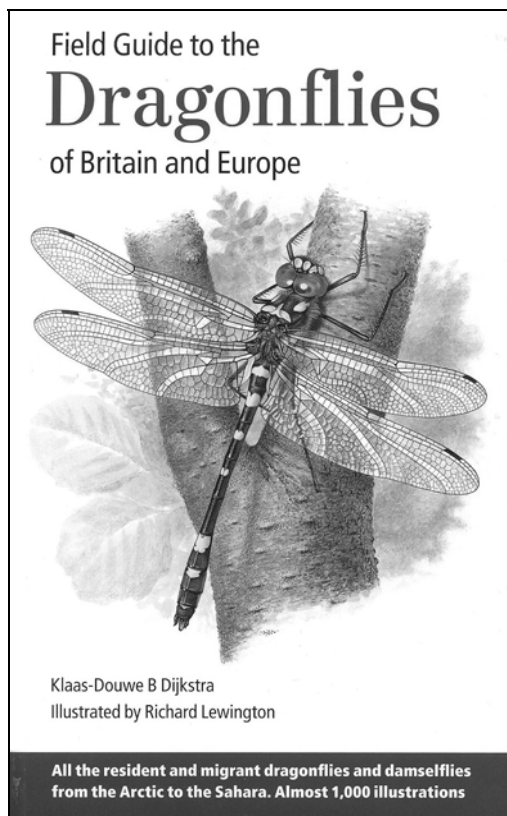
(M. BEDJANIČ)

DIJKSTRA & LEWINGTON

FIELD GUIDE TO THE DRAGONFLIES OF BRITAIN AND EUROPE

V začetku poletja letošnjega leta je evropska odonatološka literatura postala bogatejša za novo knjigo s preprostim in ne zelo zvenečim naslovom »*Field Guide to the Dragonflies of Britain and Europe*«. Vendar pa se dozdevna preproščina konča v trenutku, ko vzamemo knjigo v roke in pričnemo obračati

prve strani. Glavnima avtorjema, uredniku K-D. B. Dijkstra in ilustratorju R. Lewingtonu, ter založbi British Wildlife Publishing je uspelo ob kopici priznanih avtorjev posameznih manjših sekcij, povezati ogromno znanja o kačjih pastirjih Evrope in sosednjih regij ter na izvirni, visoko strokoven, a vendar dovolj razumljiv način, postaviti nov mejnik v tovrstnem odonatološkem literaturnem žanru. Za kratko utemeljitev zapisanega, pa se je seveda najbolje na kratko sprehoditi po vsebini knjige.

SLIKA 1: Naslovnica novega terenskega vodnika »Field Guide to the Dragonflies of Britain and Europe«, ki jo krasí čudovit portret vrste *Macromia splendens*.

V razmeroma kratkem uvodnem sklopu z naslovom »Introduction« so v knjigi zbrani napotki za opazovanje kačjih pastirjev, kratke, a vendar dovolj izčrpne predstavitve njihovega vedenja in pojavljanja, razložen je pristop k pripravi in

uporabi kart razširjenosti, opisani različni tipi življenjskih okolij itd. Najpomembnejši z vidika prepoznavanja vrst sta seveda sekciji »*Dragonfly identification*« in »*Identification of suborders, families and genera*«. V prvi je razloženo, da so osnova za določanje vrst v knjigi že omenjene odlične ilustracije, medtem ko so opisi vrst, določevalni ključi, podatki o bivališču, statusu in razširjenosti omejeni na povsem sprejemljiv »minimum«. Dodan je tudi obsežen slovarček strokovnih pojmov in komentar glede razlikovanja spolov, velikosti osebkov, terenskih določevalnih znakov, znakov za določanje osebkov v roki, variabilnosti ter ločevanja podvrst in form. Podpoglavje o določitvi podredov, družin in vrst je zelo pregledno in zastavljeno v obliki določevalnih tabel, katerim so dodane ilustracije omenjenih znakov. Omenjeno je združeno na inovativen način, ki praktično vsakomur omogoča hitro določitev opazovanega kačjega pastirja vsaj do nivoja rodu, tukaj pa je nato dodana številka strani iz poglavja z opisi posameznih vrst.

Za vse ljubitelje kačjih pastirjev, ki tu in tam pokukajo izza lastnega zapečka je nedvomno eno najzanimivejših poglavje z naslovom »*Regional guide to dragonflies*«. Prinaša oris favne kačjih pastirjev kar 40 obravnavanih držav, poleg tega pa je zamišljeno tudi kot pregled tipov življenjskih okolij kačjih pastirjev v posameznih regijah. Pri tem je poseben poudarek namenjen najboljšim lokacijam za opazovanje kačjih pastirjev v posamezni državi ali vrstam oz. združbam, ki so v tem ali onem oziru na regionalnem nivoju nekaj posebnega. Izmed držav nista vključeni le Rusija in Moldavija, ker od tam praktično ni preglednih podatkov, seveda pa je posebej obdelana Slovenija, o čemer več v nadaljevanju.

Po teh uvodnih poglavjih, ki zavzemajo le petino knjige, najdemo tisto najzanimivejše. Gre za sekcijo z enostavnim naslovom »*Identification*«, ki na preko 250 straneh prinaša opis kar 159 vrst kačjih pastirjev, ki se pojavljajo v naravi v Evropi in Turčiji. Na vzhodu je zajeto ozemlje zahodno od Moskve in linije Samsun-Iskenderun v Turčiji, v severozahodni Afriki sega pokritost do severnega roba Sahare, zajeti pa so seveda otoki Ciper, Madeira ter Kanarski in Azorski otoki. Kar se tiče števila obravnavanih vrst, je zajetih torej več kot dvakrat toliko, kot jih premoremo v Sloveniji!

Ampak številka sama še seveda zdaleč ni vse. Poglavje je razdeljeno po določenem sistemu in sicer so družine obravnavane po taksonomskem vrstnem redu, medtem ko so rodovi in vrste znotraj rodov predstavljene po principu tistih bolj znanih in pogostih v ospredju in hkrati tudi po principu združevanja podobnih vrst. Kjer le mogoče, so ozko sorodne vrste predstavljene na zrcalnih straneh, kar vse veliko pripomore k odlični uporabni vrednosti vodnika. Uporabljena znanstvena in angleška imena so poskus najboljšega

kompromisa med taksonomskimi in nomenklturnimi dognanji zadnjih let ter določenimi nedorečenostmi, ki uveljavljene že dalj časa, kar je vse dodobra utemeljeno in pojasnjeno v dodatkih na koncu knjige. Sicer pa je poglavje, kot že rečeno, razdeljeno po družinah in rodovih. Opis posameznega rodu zajema njegov opis, ločevalne znake napram drugim rodovom, oriše pa tudi ločitev vrst znotraj rodu in nakaže značilno vedenje njegovih predstavnikov. Sledijo že omenjene sekcije za posamezne vrste, ki zavzemajo eno ali dve strani. Vsak opis vrste je razdeljen v dva dela. Prvi z naslovom »Identification« zajema splošni opis taksona, opis terenskih določevalnih znakov in, ako primerno, tudi variabilnosti. Drugi nosi naslov »Occurrence«, vanj pa je vključen opis razširjenosti in statusa taksona, kratek opis značilnega bivališča in podatek o obdobju letanja odraslih osebkov. Vse skupaj je začinjeno z odličnimi in zelo povednimi ilustracijami celotne podobe ter obvezno še risbami določevalno pomembnih podrobnosti za vsako vrsto. Ponekod so dodane še barvne fotografije vrst in pa povsod seveda karte razširjenosti. Te so v primerjavi z ASKEW (2004) res bistveno bolj dodelane, pa vendar ponekod še vedno ne dovolj dosledne, kar je tudi skorajda edina drobna pripomba s strokovnega vidika. Sicer pa je človek ob ponovnem in ponovnem listanju tega poglavja vedno bolj navdušen nad zakladnico znanja in podatkov, ki so tukaj zbrani na enem mestu in za povrh še organizirani na zelo razumljiv in pregleden način.

Zadnjih nekaj strani knjige pokrivajo trije dodatki. »Appendix 1« obravnava in analizira vprašanja taksonomskih povezav ter uporabljeno klasifikacijo in nomenklaturu pri določenih taksonih, »Appendix 2« je namenjen razlagi pristopa pri izbiri in kovanju angleških imen vrst, »Appendix 3« pa prinaša celovit seznam vseh obravnavanih rodov in vrst, z imeni avtorjev opisa in angleškimi imeni. Knjigo zaključuje »Index« z latinskimi in angleškimi imeni taksonov in številko strani, kjer najdemo zapisane informacije.

Za konec in prvo pokušino pred nakupom knjige, dodajmo iz že omenjenega poglavja »Regional guide to dragonflies« še besedilo, ki strnjeno opisuje favno kačjih pastirjev in možnosti odonatoloških opazovanj v Sloveniji:

Slovenia

Slovenia is small, green country south of the Alps, characterised by beautiful landscapes and a rich fauna and flora. Its position at the confluence of the Mediterranean, Pannonian, Alpine and Dinaric biogeographic regions, and the wealth of different freshwater habitats,

are the main reasons for its diverse dragonfly fauna of 73 species. Slovenia is the best place in Europe to see the enigmatic *Cordulegaster heros* and *Somatochlora meridionalis*.

Just a few kilometres south of the capital, Ljubljana, is one of the most interesting localities in the country. Once the most famous marshland in southern Europe, the Ljubljansko barje moor today is characterised by an extensive but beautiful agricultural landscape, criss-crossed by a dense and ecologically diverse network of drainage channels, ditches and streams. Among the more than 40 species recorded here and in the near surroundings, the largest Slovene population of *Somatochlora flavomaculata* and *Coenagrion ornatum* are of special interest.

Early summer is the best time to find the largest European dragonfly, *Cordulegaster heros*. It favours small, slow- to moderate-flowing forest streams, typical of the hilly country leading down to the flatlands. North of Ljubljana, try the forest streams west of the Kranj-Škofja Loka and north of the Cerklje-Preddvor roads. Also in central and eastern Slovenia, *C. heros* is very common, and with a little experience it is almost impossible not to encounter this species, which is often accompanied by *Calopteryx virgo*, and sometimes also by *Cordulegaster bidentata* and *Somatochlora meridionalis*. The latter is also very common, but prefers slightly larger, shaded and meandering streams in the lowlands. It is most frequently accompanied by *Calopteryx virgo*, *C. splendens*, *Platycnemis pennipes* and *Onychogomphus forcipatus*.

Lying on the sunny side of the Alps, northern Slovenia has some of the southernmost peatbogs in Europe: the Pohorje mountains and the Pokljuka and Jelovica plateaus in the Julian Alps are good for *Aeshna juncea*, *Somatochlora arctica* and *Leucorrhinia dubia*. Within an hour's drive is one of the greatest karst curiosities, the intermittent lake Cerknica, with its constantly changing appearance and 36 dragonfly species. Despite the summer crowds it is worth visiting the Slovene coast in June: the old saltpans in Sečovelje, brackish lagoon Škocjanski zatok, near Koper, and two claypit lakes in Fiesa, near Piran, harbour more than 40 species, including a strong population of *Ceriagrion tenellum* in Fiesa.

In the north-east of Slovenia, extensive fishponds around the villages of Podvinci and Zgornji Velovlek near Ptuj, Komarnik reservoir near Lenart, and Medvedce reservoir south of Pragersko, each harbour more than 35 species. May is the best time to observe *Epitheca bimaculata*, which has been recorded at more than 70 localities in this

part of Slovenia. In June, more than 30 species can be easily encountered during a weekend, including *Leucorrhinia pectoralis*, *Aeshna isoeles* and *Erythromma najas*. Further to the east, the Mura river floodplain, with its oxbows and numerous gravel pits, represents another dragonfly hotspot with more than 50 species. Some of the older oxbows along the border section of the Mura, near Petišovci, are inhabited by both *Lestes viridis* and *L. parvidens*, and some even support the endangered *Aeshna viridis*, *Leucorrhinia caudalis* and *L. pectoralis*, while *Aeshna isoeles* and *Coenagrion pullchellum* are common.

In pa za sam zaključek seveda še marketinški dodatek, ki pravi, da lahko knjigo naročite preko interneta v eni od spletnih knjigarn ter seveda tudi v Konzorciju Mladinske knjige v Ljubljani. Tukaj vas bo naročilo za izvod z mehкими platnicami stalo 9.710 SIT, za tistega s trdimi platnicami pa boste morali odšteti 13.270 SIT oz. ustrezen znesek v evrih. Rok dobave naj bi bil 4-6 tednov. Prijetno branje in še več veselja pri uporabi vodnika na terenu!

LITERATURA:

- ASKEW, R. R., 2004. *The dragonflies of Europe (revised edition)*. Harley Books, Colchester. 308 str.
- DIJKSTRA, K-D. B. & R. LEWINGTON, 2006. *Field guide to the Dragonflies of Britain and Europe*. British Wildlife Publishing, Dorset. 320 str.
- BEDJANIČ, M., 2006. Regional guide to dragonflies: Slovenia. In: K-D. B., Dijkstra (Ed.) & R. Lewington (Illustr.), *Field guide to the Dragonflies of Britain and Europe*, str. 55-56, British Wildlife Publishing, Dorset.

(M. BEDJANIČ)

NEKAJ INFORMACIJ O NOVEM PROJEKTU: »ATLAS KAČJIH PASTIRJEV (ODONATA) EVROPE«

V zadnjem desetletju je opazen močen porast zanimanja za evropsko favno kačjih pastirjev. To se kaže zlasti preko vedno večjega števila amaterjev, ki se ukvarjajo s to skupino žuželk, kot tudi z vedno večjim številom izdanih publikacij na temo kačjih pastirjev. Vloga kačjih pastirjev kot indikatorjev kakovosti vodnih in obvodnih življenjskih okolij je dobro poznana in upoštevana v naravovarstvenih prizadevanjih širom po Evropi.